

Монгол – БНСУ-ын хооронд ЧХХ байгуулах боломж, ач холбогдол

Илтгэгч: Проф Н.Батнасан (Ph.D)

МУИС Бизнесийн сургууль

Агуулга

- Монгол улсын эдийн засгийн нөхцөл байдал ба ЧХХ байгуулах шаардлага
- Эдийн засгийн гадаад харилцааны боломж
- Дүгнэлт

Монгол улсын эдийн засгийн нөхцөл байдал
ба ЧХХ байгуулах шаардлага

Монгол улсын экспорт, импортын газарзүйн тархалт

Эх сурвалж: CGA Foreign trade commodity statistics 2018

Хөрш орнуудаас хараат байдал

Тээвэрлэлтийн өндөр өртөг зардал
(US\$ per TEU equivalent container in 2014)

	In USD
Монгол	2745
БНХАУ	823
Өмнөд Солонгос	670
Япон	829
ОХУ	2401

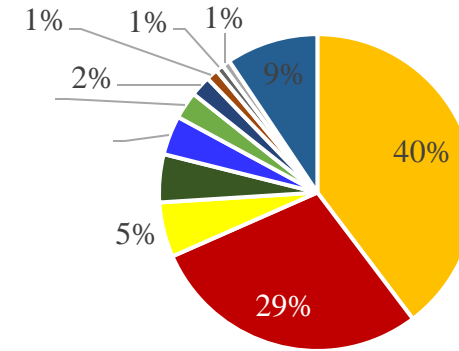
Source: World bank 2015

Хятадын зах зээл дэх хямд үнэтэй экспорт

	Chinese average import price	Chinese import prices from Mongolia
Нүүрс	65	37
Төмрийн хүдэр	70	47
Зэсийн баяжмал	1658	1465
Түүхий нефть	400	306

Source: WTO/UNCTAD International trade statistics 2018

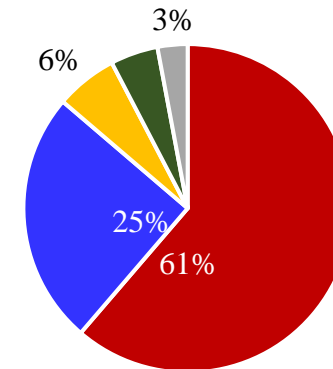
Монголын экспортын бүтэц/ 2018 оны байдлаар

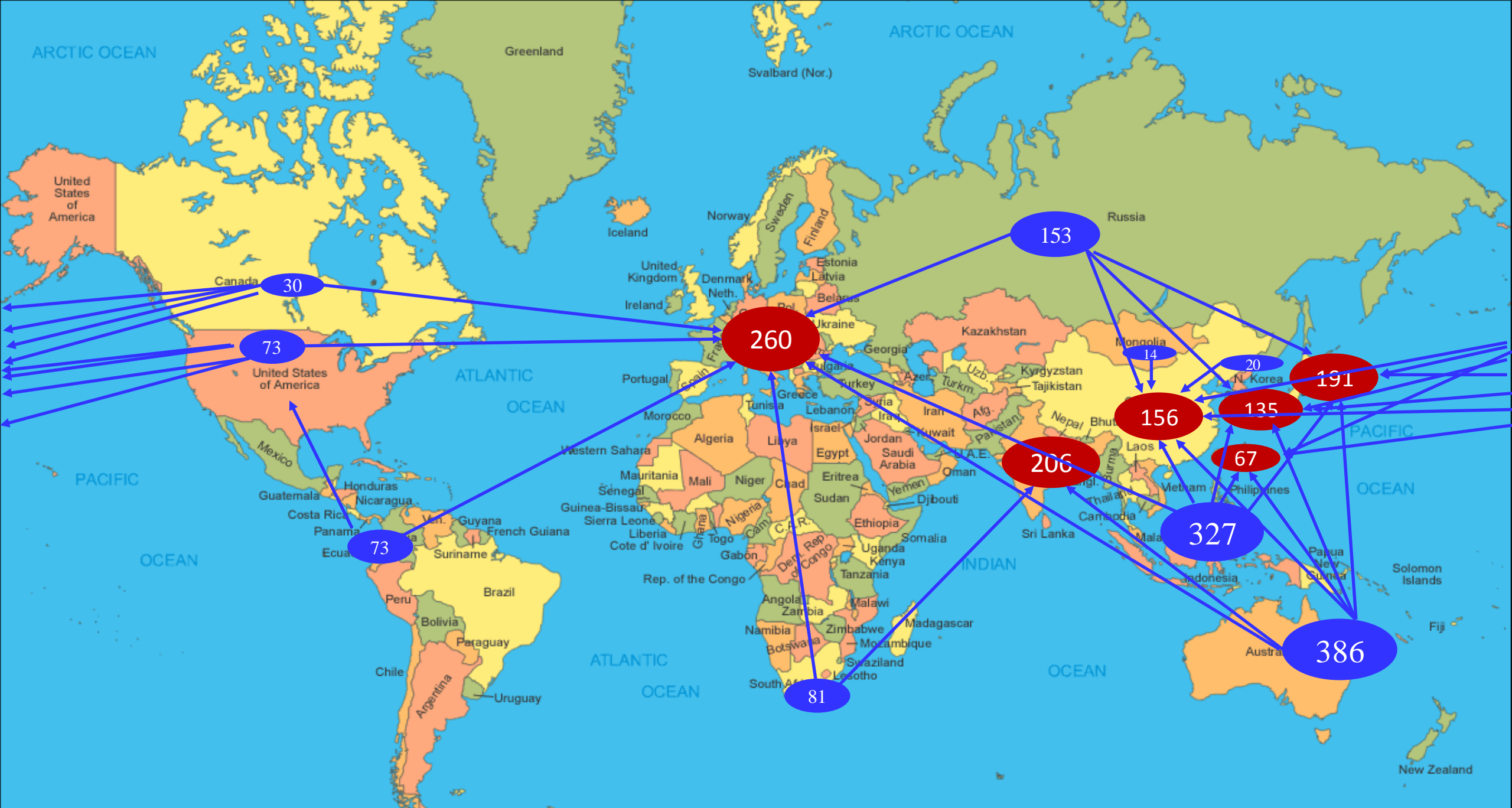
- Coal
- Crude oil
- Cashmere
- Unprocessed or semi-processed gold
- Carded and combed cashmere
- Other products
- Copper concentrate
- Iron ore
- Zinc concentrate
- Refined copper
- Lead

Экспортын ачааны бүтэц / 2015 оны байдлаар тээвэрлэх

ачааны жинд эзлэх хувь

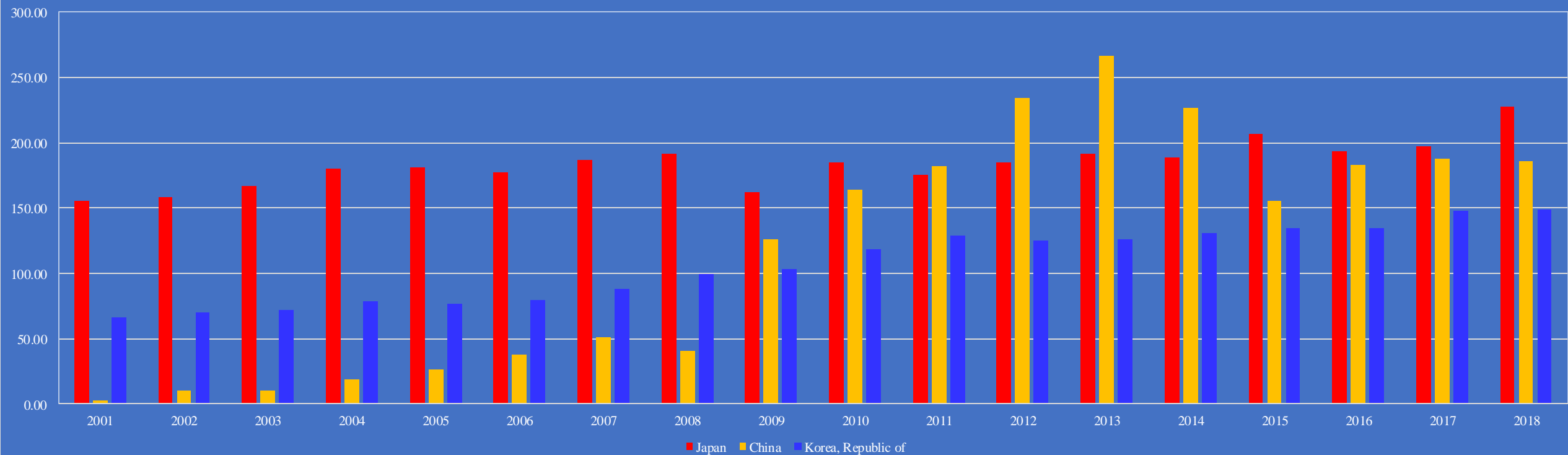

- Coal
- Iron ores
- Copper concentrates
- Crude petroleum oils
- Other products

Source: WTO/UNCTAD International trade statistics 2015

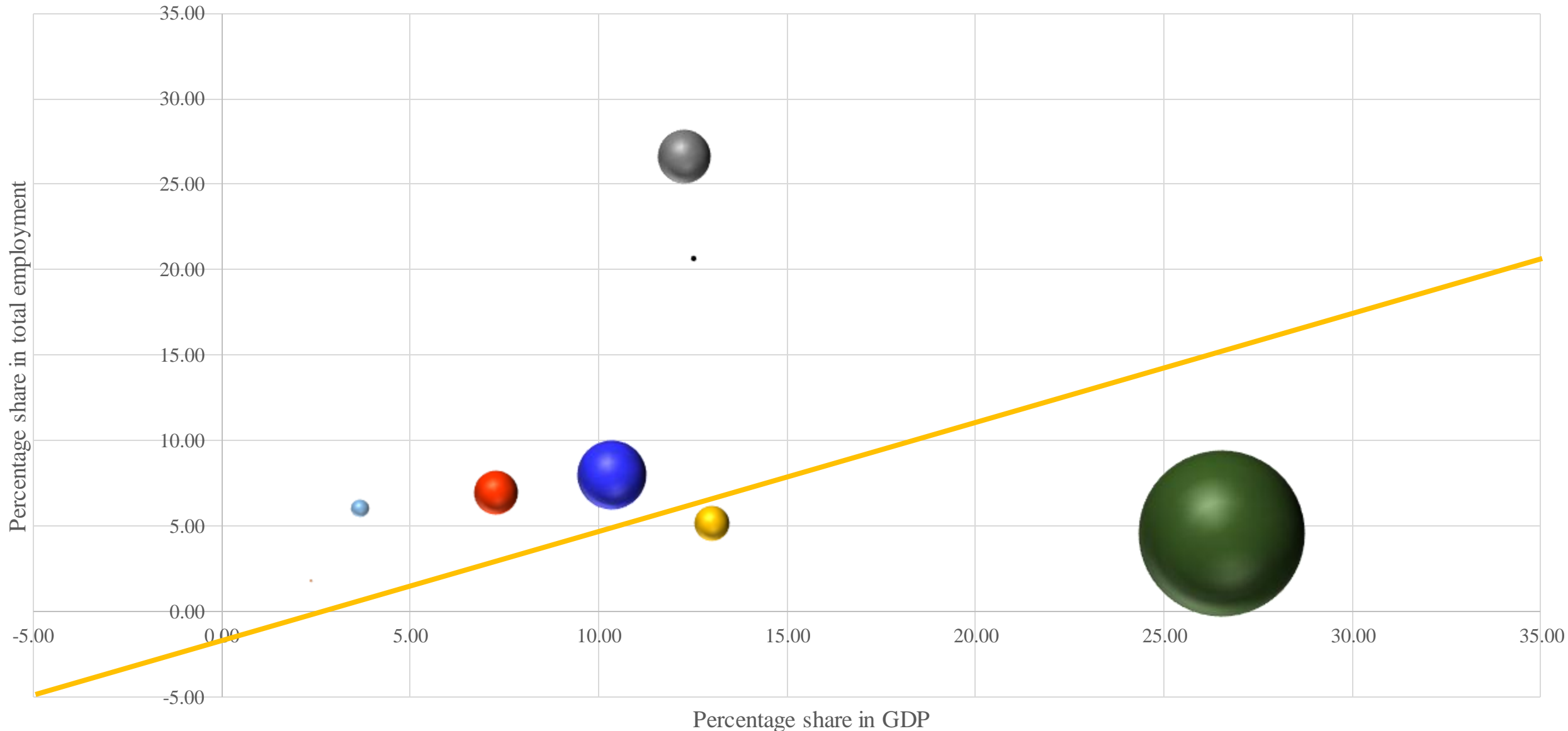
Зүүн Хойд Азийн орнуудын нүүрсний импорт

Хятад, Япон, Солонгосын нүүрс, металлын импорт / 2018 онд

	Хятад	Япон	Солонгос
Зэсийн баяжмал /сая тн	19.7	5.1	1.8
Тунгаасан зэс /мян.тн	3845	26	286
Төмрийн хүдэр /сая тн	1064	124	73
Үрлэн төмөр / мян.тн	93	78	165
Нүүрс /сая тн	186	189	148
Коксжих нүүрс, кокс/мян.тн	91	1697	374

Бараа үйлчилгээний экспорт, импорт салбараар /2018 онд

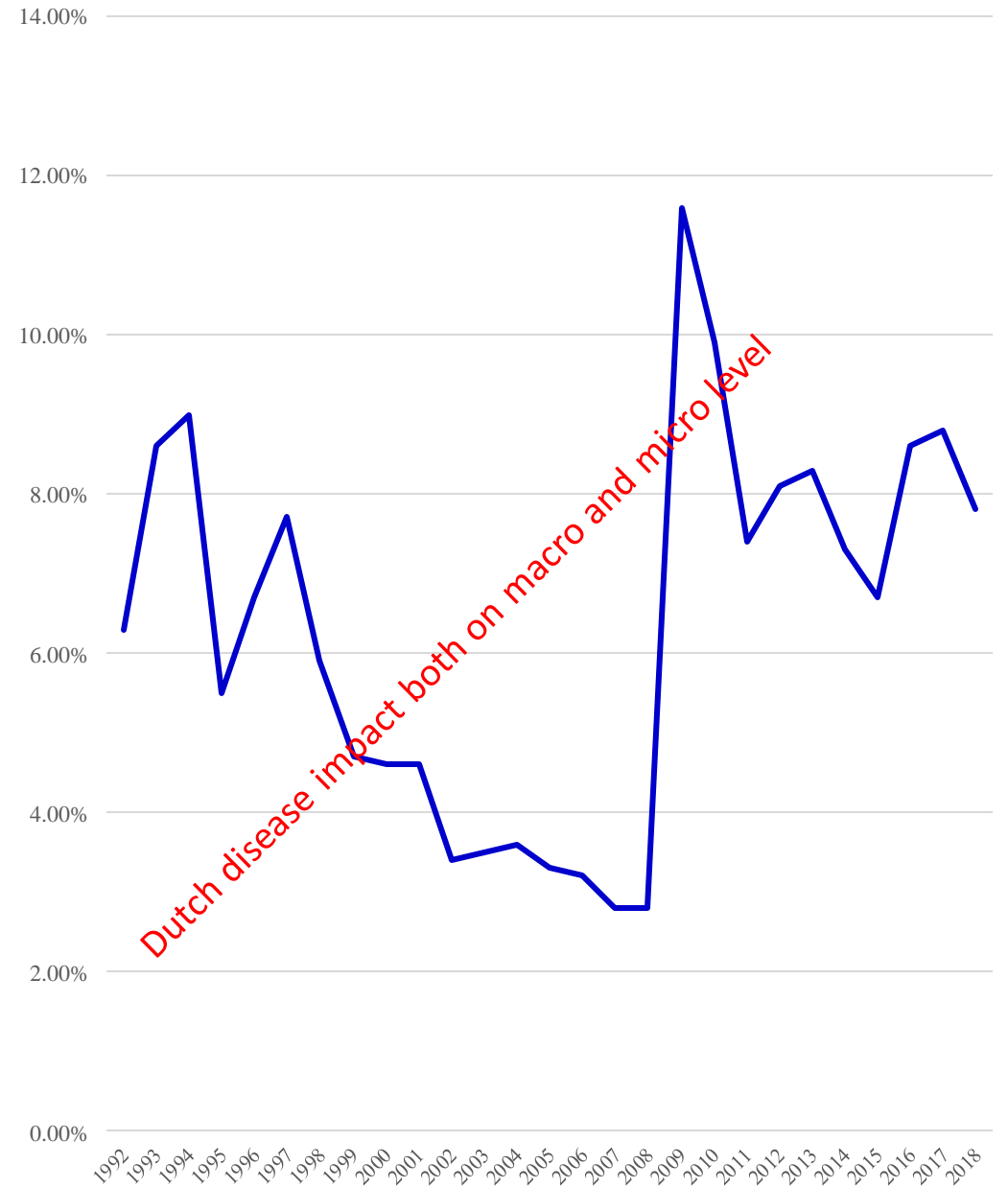

- Agriculture
- Electricity & water supply
- Other business service
- Mining
- Construction
- Social services
- Manufacturing
- Transport, storage & communications

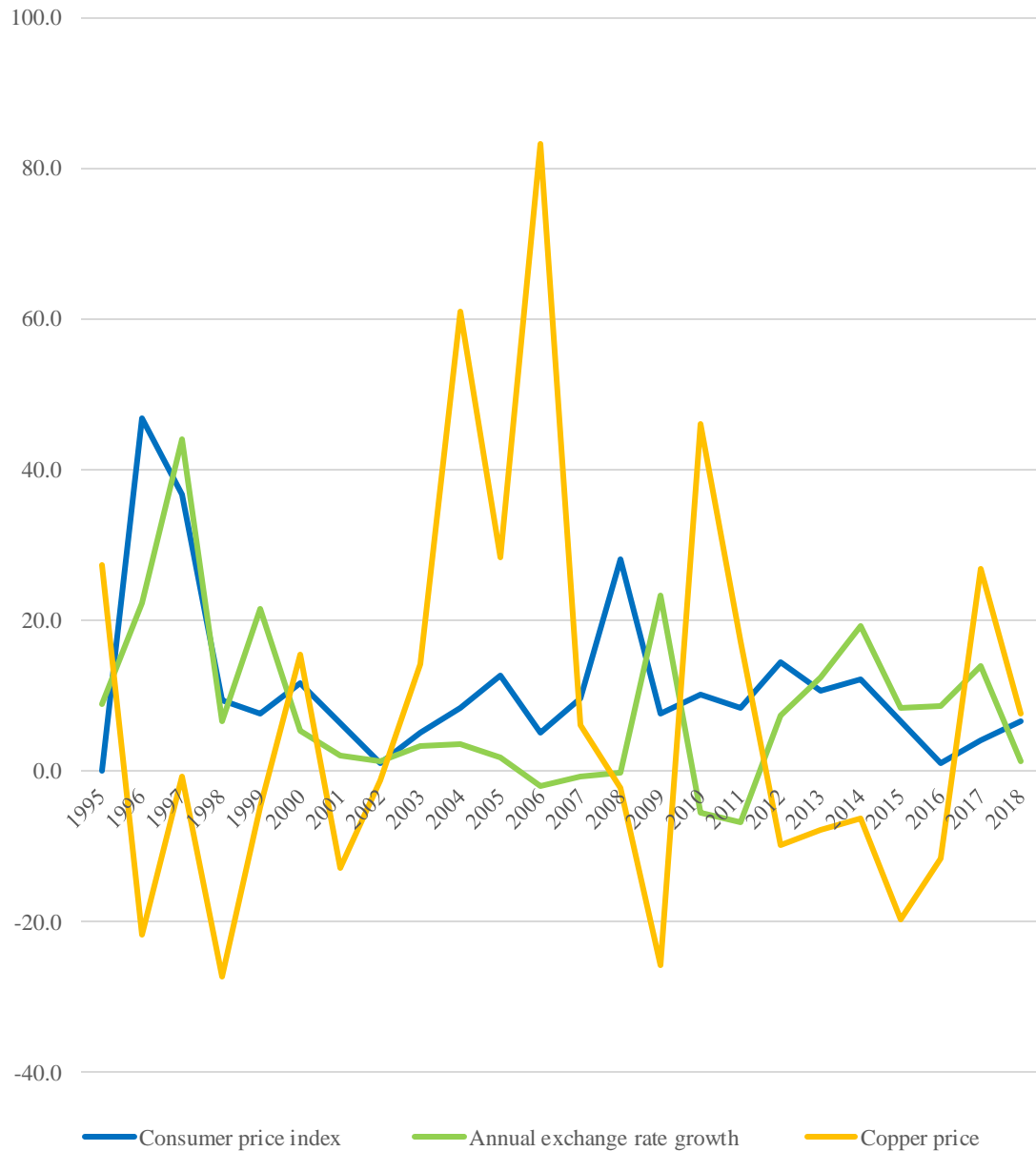
Зэсийн үнэ, эдийн засгийн өсөлт, улсын ТӨСӨВ

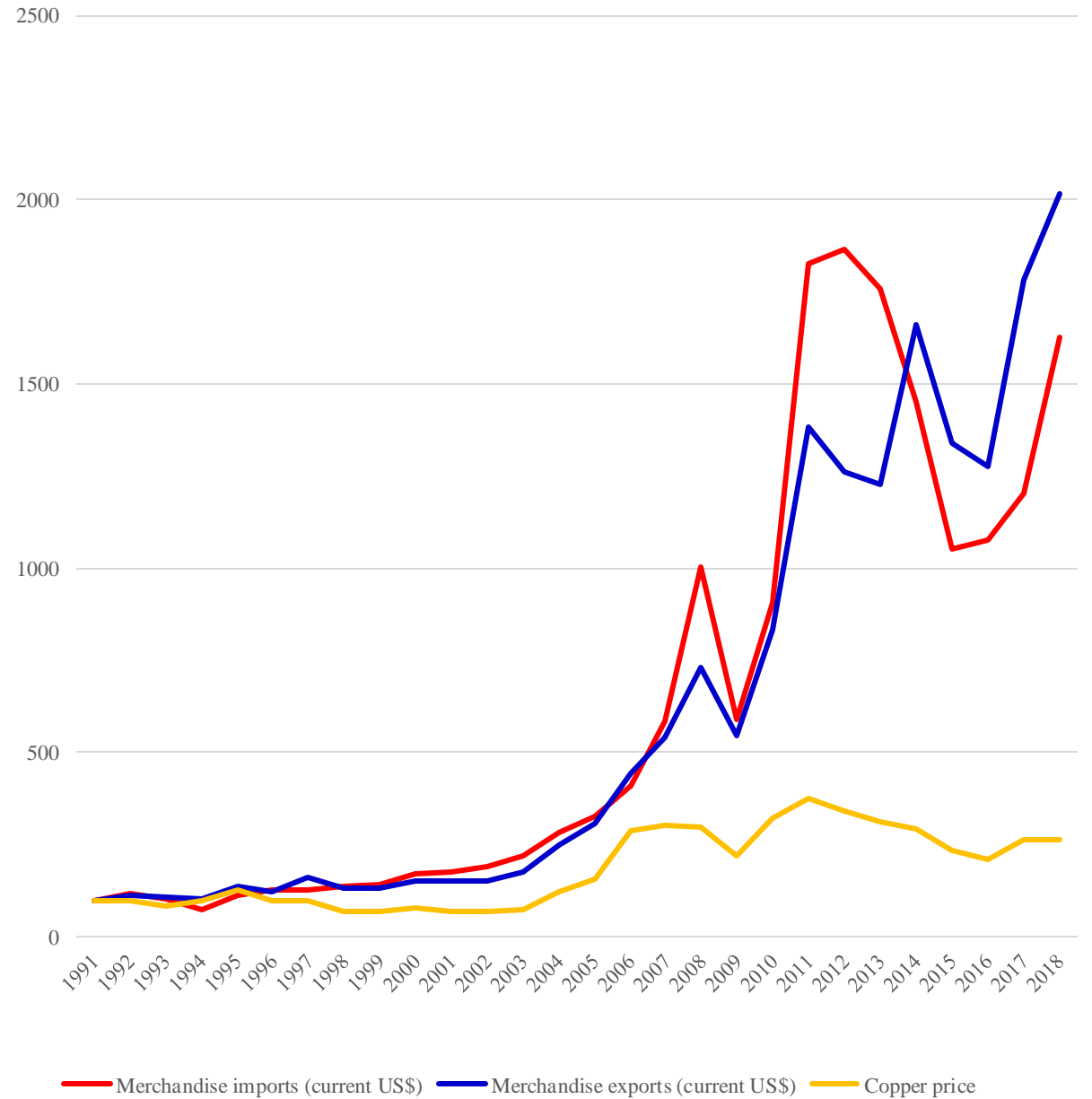
Ажилгүйдэл

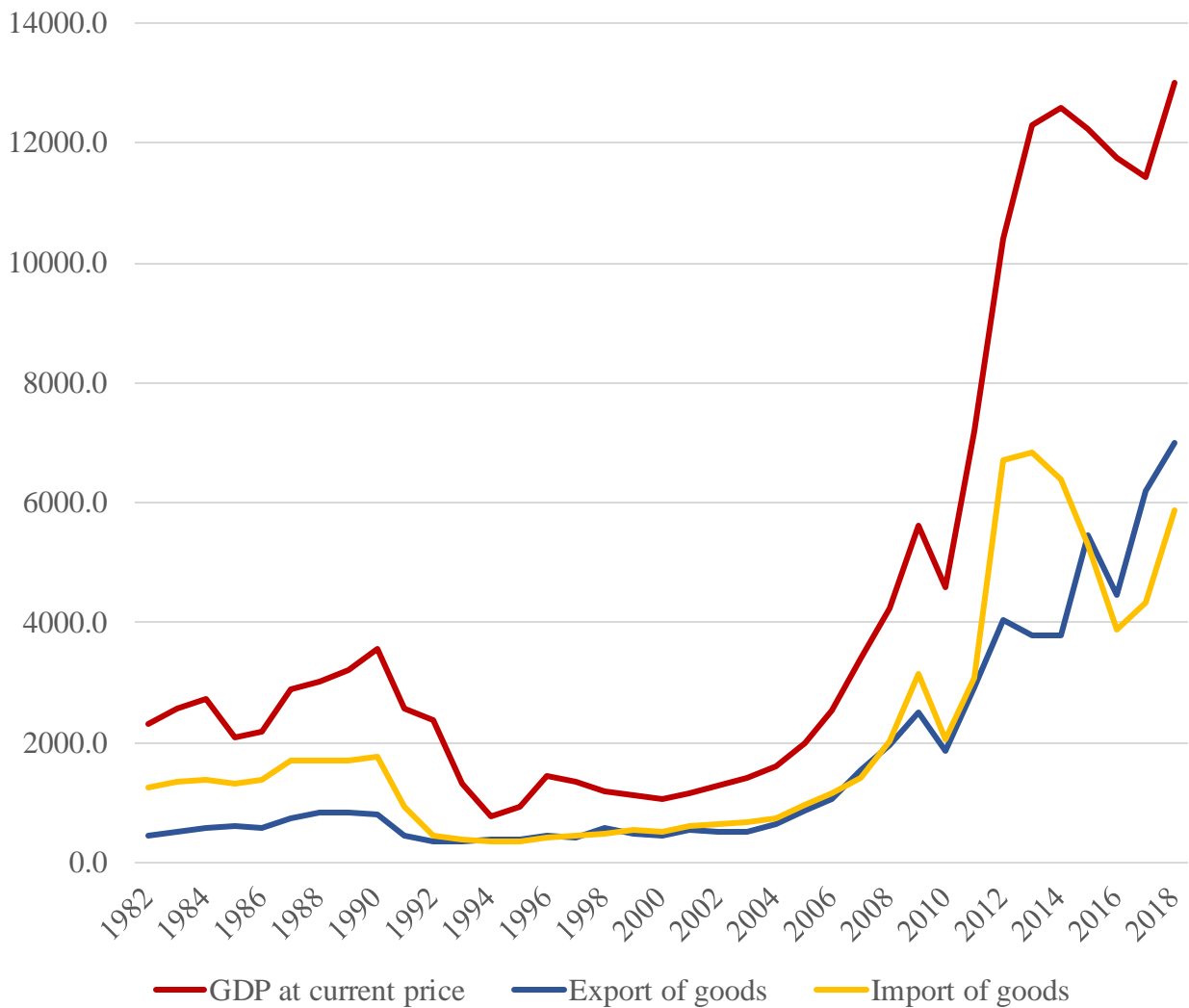
Зэсийн үнэ, валютын ханш, ХҮИ

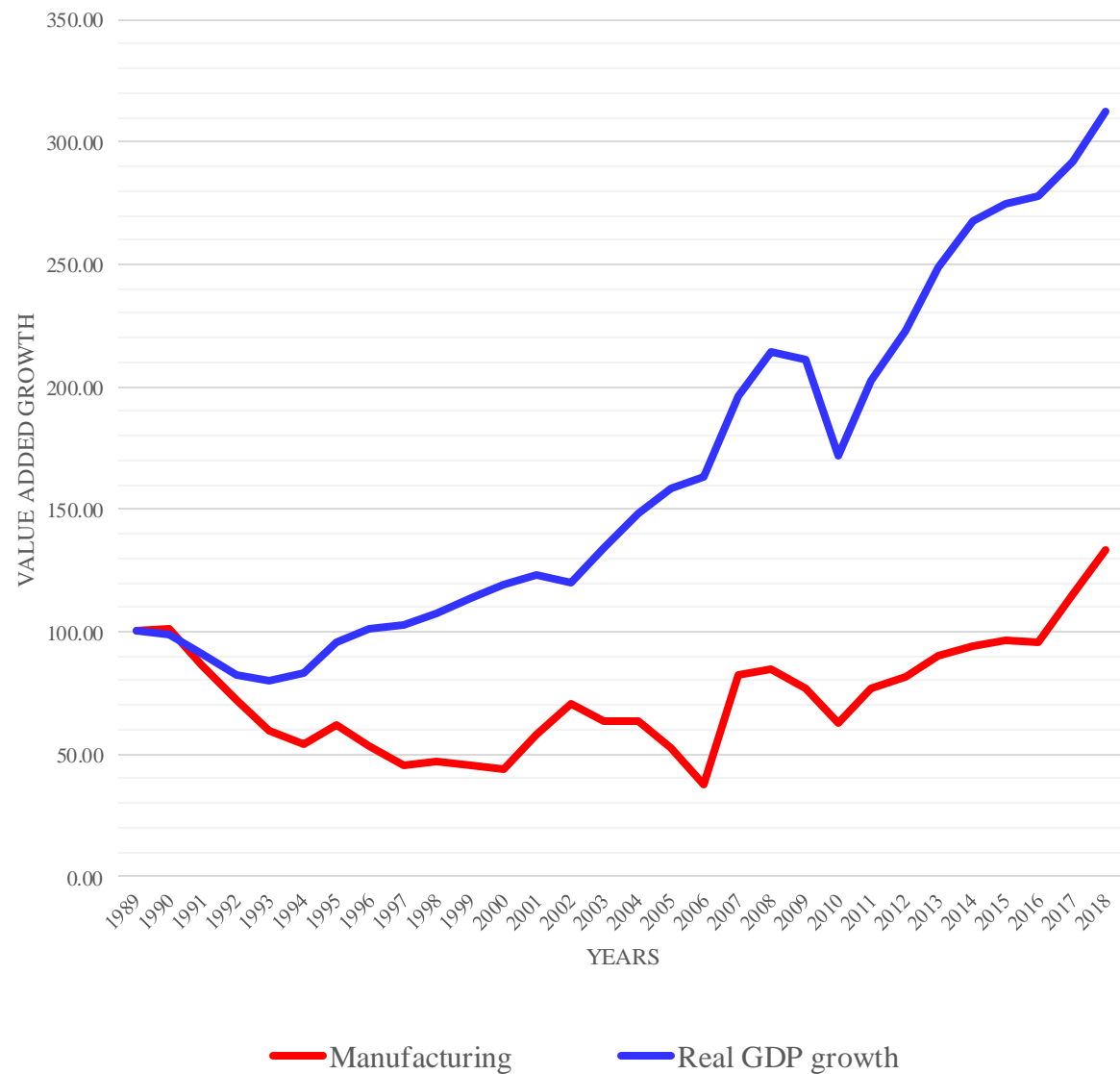
Зэсийн үнэ ба худалдааны тэнцэл

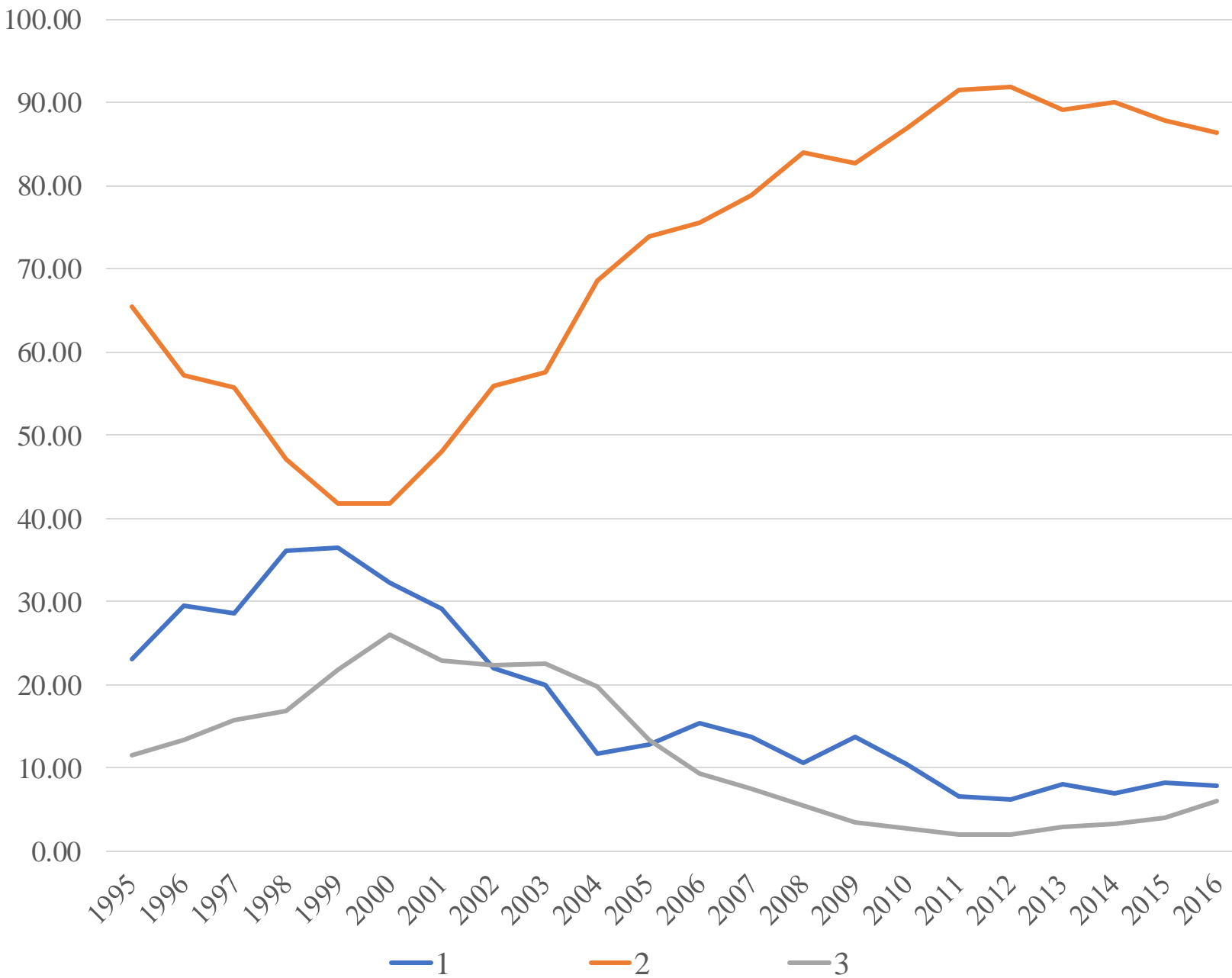
Монгол улсын худалдаа ба ДНБ-ий өсөлт 1990-2018 онд
/одоогийн үнээр тэрбум ам.доллараар

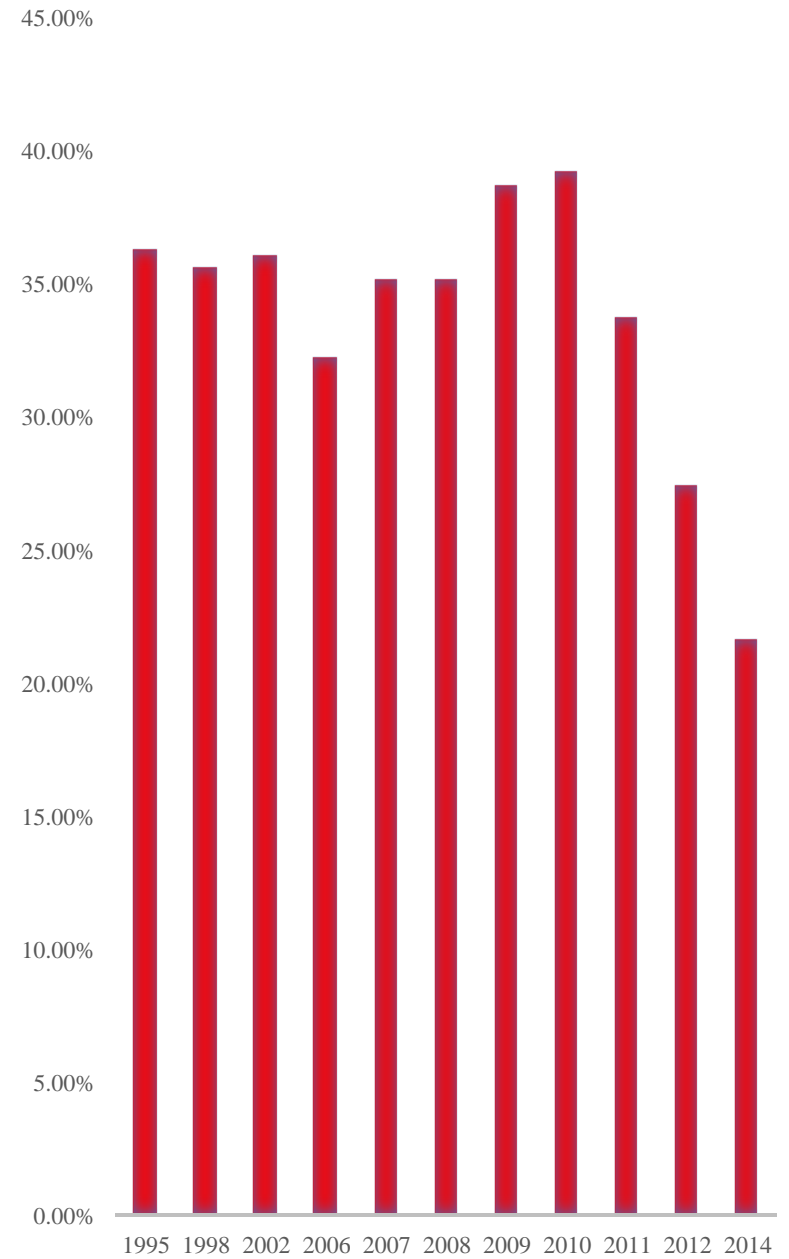
Монгол улсын ДНБ ба боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын өсөлт 1990-2018 онд

Монгол улсын экспортын бүтэц

ЯДУУРАЛ

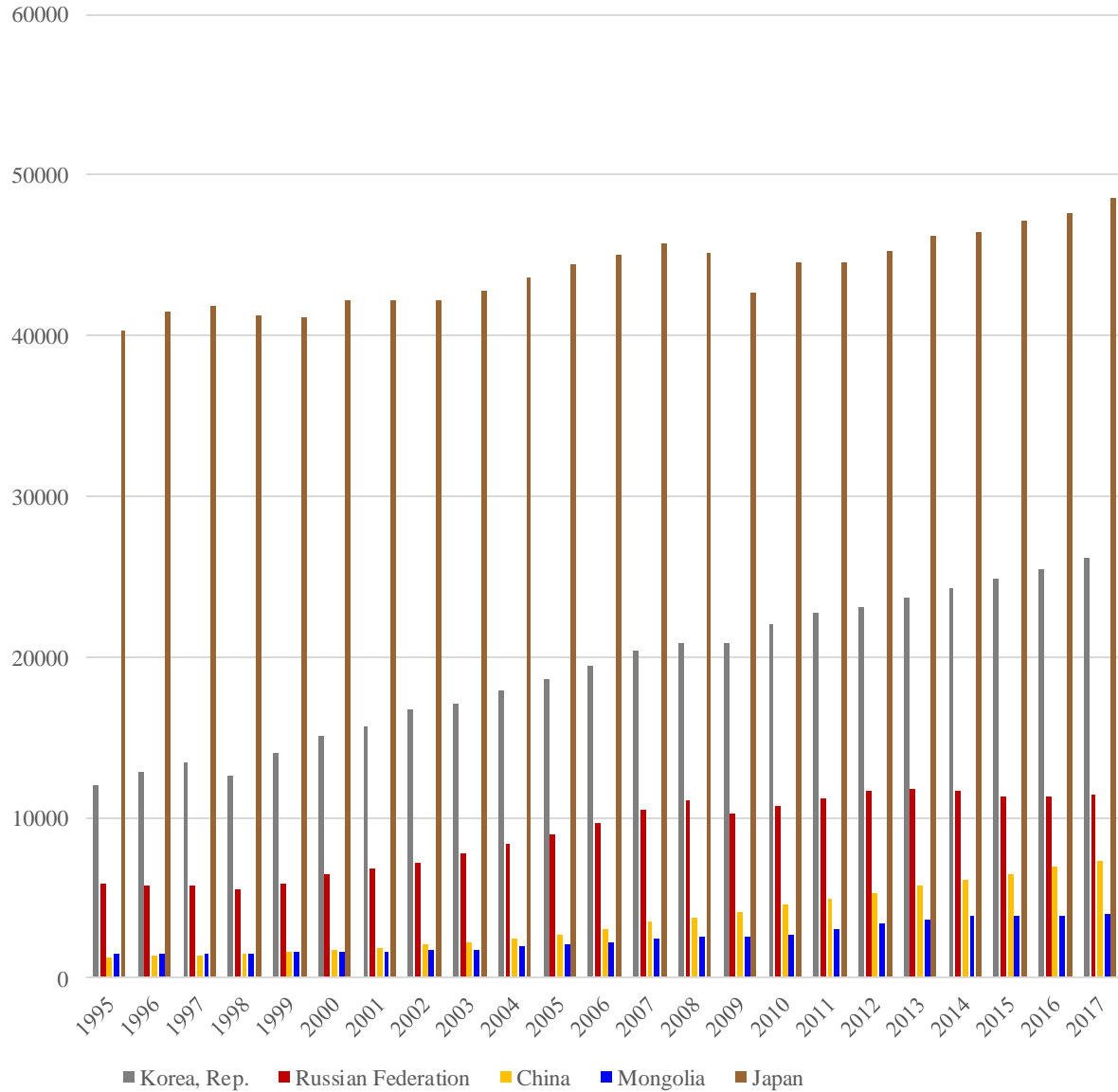

Монгол улсын ДНБ салбараар

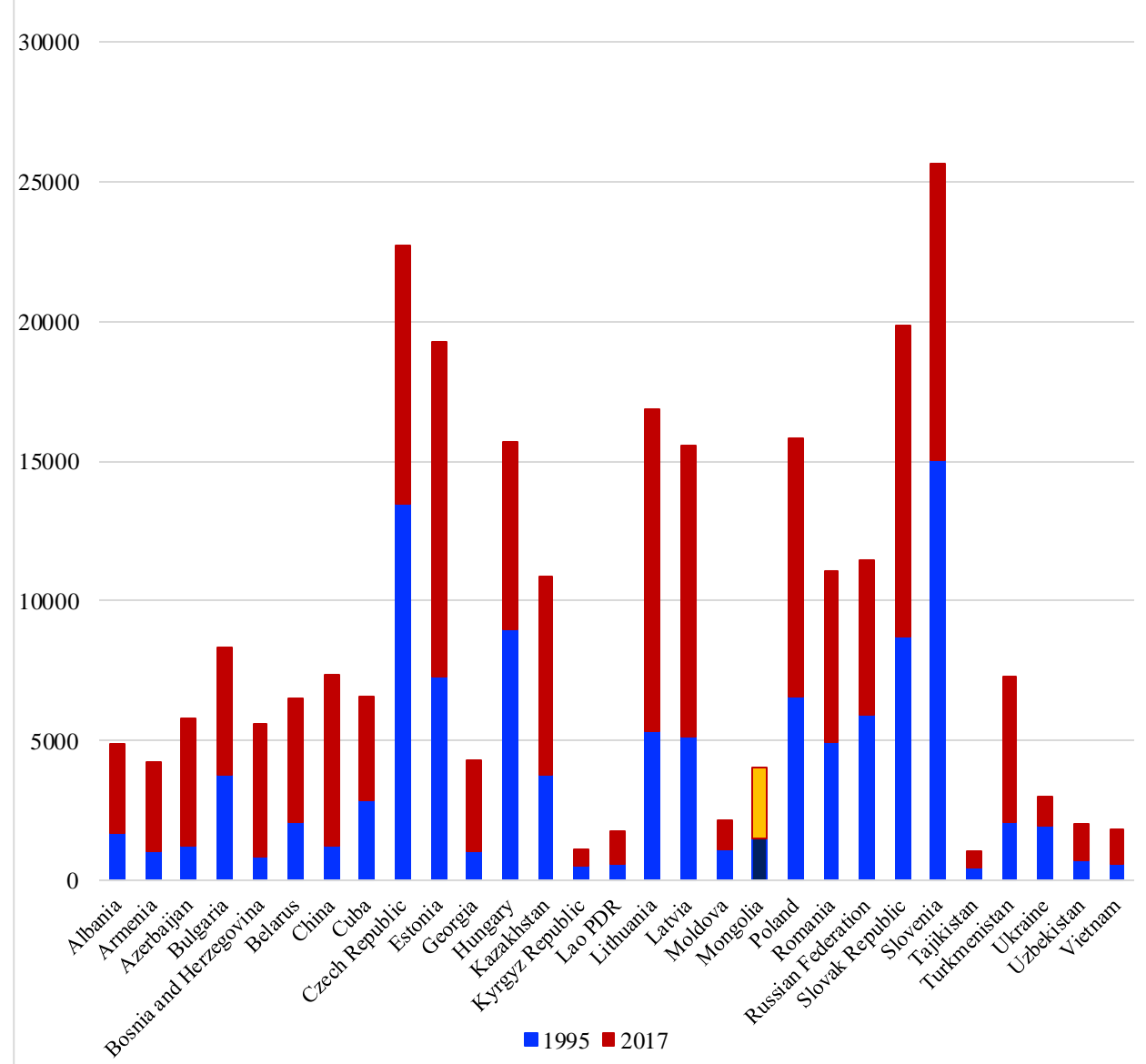
	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2018
ХАА	15.2	38.0	29.1	21.9	14.3	13.6	12.2
Олборлох үйлдвэрлэл	8.1	12.0	11.5	22.1	23.6	17.0	26.5
Боловсруулах аж үйлдвэр	26.1	12.1	6.1	5.8	8.4	9.7	10.3
Эрчим хүч, ус, цахилгаан	1.4	1.8	2.4	3.2	2.5	2.3	2.4
Барилга	5.0	1.7	1.9	2.5	1.7	4.7	3.6
Бөөний ба жижиглэн худалдаа, зочлох үйлчилгээ	19.4	17.7	25.3	15.7	16.2	18.0	12.2
Тээвэр, агуулахын аж ахуй, харилцаа холбоо	9.3	6.4	11.0	12.3	7.8	7.3	7.2
Бизнесийн бусад үйлчилгээ	2.7	1.8	3.5	8.6	12.9	11.8	13.0
Нийгмийн үйлчилгээ	12.8	8.5	9.2	7.9	12.6	15.7	12.5

ДНБ бусад орнуудтай харьцуулснаар

Per capita GDP of Mongolia and its major trading partners

Per capita GDP of transition economies at 2010 constant USD

Эдийн засгийн шаардлагууд

- Хятадын эдийн засгийн нөхцөл байдал (нийт экспортод 90%)
 - Хэт үйлдвэрлэл
 - Гангийн үйлдвэрлэлийн уналт
 - Нүүрсний хэрэглээг багасгах бодлого
- Өрсөлдөх чадвар
 - Аж үйлдвэржилт
 - Эдийн засгийг хөгжүүлэх хэрэгцээ шаардлага
 - Эдийн засгийн хүндрэл, төлбөрийн тэнцэл
 - Олон тулгуурт гадаад бодлого
 - Тээврийн зардал
 - Зах зээлийн боломж

Тээврийн зардал бууруулах, өрсөлдөх чадвар НЭМЭГДҮҮЛЭХ арга зам

- Нэмэгдсэн өртөг бүтээх
 - Эцсийн, тансаг хэрэглээний, экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
 - Зэсийн жишээ (1 тн баяжмалын үнэ 1000USD, 1 тн цэвэр зэс 6000USD. 1 тн зэс үйлдвэрлэхэд 3-4 тн баяжмал, 3-4 тн нүүрс)
- Тээврийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх
 - Өөрийн хөрөнгө оруулалт
 - “бүс, зам”
 - Транзит тээвэрлэлтийн асуудлаархи гэрээ хэлэлцээр
- Худалдааны гэрээ хэлэлцээр
 - Бүс нутгийн худалдаа
 - Хөнгөлөлттэй худалдааны хэлэлцээр
 - ЧХХ байгуулах

Эдийн засгийн гадаад харилцааны боломж

БНСУ-ын эдийн засгийн тойм

- Нэрлэсэн ДНБ:
 - 1.655 триллион ам.доллар
 - 2.139 триллион PPP ам.доллар
- ДНБ-ий хэмжээгээр дэлхийд эзлэх байр
 - нэрлэсэн ДНБ – 11
 - PPP – 13
- ДНБ-ий өсөлт – 2.7% (2018)
- Нэг хүнд ногдох ДНБ
 - \$32,046 (нэрлэсэн)
 - \$41,416 (PPP)
- ДНБ салбараар
 - ХАА: 2.6%, аж үйлдвэр: 39.2%, үйлчилгээ: 58.2%
- Экспорт – \$605.2 тэрбум (дэлхийд 6-р байр)
 - БНХАУ 25.4%, АНУ%, Япон 5.6%, Хонгконг 4.8%, Сингапур 4.2%
- Импорт \$535.2 тэрбум (дэлхийд 9-р байр)
 - БНХАУ 17.1%, Япон 10.2%, АНУ 8.7%, Саудын Араб 7%, Катар 4.9%, ХБНГУ 4.1%
- Валютын нөөц – 368.1 тэрбум ам.доллар
- Гадаад өр – 430.9 тэрбум ам.доллар
- Хөгжлийн тусламж – 900 сая ам.доллар

БНСУ-тай ЧХХ байгуулахын ач холбогдол

- Хөрөнгө оруулалт, дэвшилтэт техник технологийг татах
 - Аж үйлдвэрийг хөгжүүлэх шаардлага ба хөрш орнуудын технологийн боломж
 - Өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, экспортыг нэмэгдүүлэх шаардлага
- Монголын экспортын зах зээлийг тэлэх
 - Аж үйлдвэрийн цогцолбор, уул уурхайн томоохон төслүүд
 - ХАА-н бүтээгдэхүүнийг экспортлох боломж
 - БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлтийн хурдац саарч буй нөхцөл байдал
 - Хөрш орнуудаас хараат байдлыг бууруулах
- Эдийн засгийн бүтцийн хувьд хамтын ажиллагааны боломж өндөр
 - Хамгийн ойрхон зах зээлүүдийн нэг
 - Эдийн засгийн бүтцийн хувьд өрсөлдөх бус, харилцан ашигтай байдлаар хоршин хөгжих боломжтой

Худалдааны гол түнш орнуудын экспорт, импортод эзлэх хувь /1990 ба 2018 онд

		1990				2018	
		Экспорт	Импорт			Экспорт	Импорт
1	ЗХУ	78.33	77.51	1	БНХАУ	92.78	33.51
2	Чехославак	4.53	3.68	2	ОХУ	1.23	29.11
3	ХБНГУ	2.07	4.05	3	ЕХ	3.60	9.80
4	Унгар	2.07	2.22	4	Япон	0.38	9.55
5	Болгар	2.53	1.84	5	БНСУ	0.30	4.76
6	БНХАУ	1.71	2.41	6	АНУ	0.11	3.60
7	Польш	1.70	1.43	7	Сингапур	0.43	0.47
8	Румынь	1.53	0.68	8	Энэтхэг	0.01	0.88
9	БНАСАУ	1.18	0.60	9	Малайз	0.02	0.86
10	Япон	1.15	1.06	10	Австрали	0.02	0.85
		96.79	95.48			98.88	93.39

Солонгос улс томоохон импортлогч орон

- ХАА-н бүтээгдэхүүн
 - Хүн ам ихтэй, ХАА-н салбар нь дотоодын хэрэглээгээ хангаж чаддаггүй
 - ХАА-н салбараа өргөжүүлэн хөгжүүлэх боломж хязгаарлагдмал
 - Хүн амын хэрэглээний шаардлага өндөр
- Төмөр болон ган
 - Автомашины үйлдвэрлэл,
 - Барилга зам гүүр,
 - Хөлөг онгоцны үйлдвэрлэл
- Кокс
 - Metallург: төмөр, зэс
- Зэс
 - Электроникс,
 - Машины үйлдвэрлэл,
 - Барилга,
 - Мэдээлэл, харилцаа холбоо

Өмнөд Солонгосын топ 10 экспортлогч компани

1. **Samsung Electronics (semiconductors):**
US\$206.5 billion up 1.8% from 2015
2. **Hyundai Motor (car/truck makers):**
US\$141.0 billion, up 11.6%
3. **Hanwha Corp (product trading, explosives):** US\$124.2 billion,
up 15.6%
4. **SK Holdings (oil, gas):**
US\$82.4 billion, down -6%
5. **Posco (iron, steel):**
US\$68.6 billion, down -14.3%
6. **Hyundai Heavy Industries (heavy equipment):** US\$42.4 billion,
down -15.9%
7. **KIA Motors (car/truck makers):**
US\$39.2 billion, up 14.3%
8. **Hyundai Mobis (automotive parts):**
US\$32.2 billion, down -1.2%
9. **LG Electronics (consumer electronics):**
US\$31.0 billion, down -8.1%
10. **Hyundai Steel (iron, steel):**
US\$27.2 billion, down -2.7%

Электроникийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлээр дэлхийд тэргүүлэгч топ 10 компани

1. Apple • Sales revenue: \$233.715 billion• Profits: \$53.394 billion	6. Hitachi • Sales Revenue: \$ 88.94 billion• Profits: \$ 1.98 billion
2. Samsung • Sales Revenue: \$305 billion• Profits: \$22.1 billion	7. Sony • Sales Revenue: \$ 73.75 billion• Profits: \$ 1.34 billion
3. Microsoft • Sales Revenue: \$93.58 billion• Profit: \$12.19 billion	8. Panasonic • Sales Revenue: \$70.21 billion• Profit: \$1.63 billion
4. Intel • Sales Revenue: \$55.4 billion• Profit: \$11.4 billion	9. Toshiba • Sales revenue: \$60.57 billion• Loss: \$0.34 billion
5. HP • Revenue: \$52.7 billion• Profits: \$4.6 billion	10. LG Electronics • Sales revenue: \$48.06 billion• Profit: \$0.249 billion

Гангийн үйлдвэрлэлээр тэргүүлэгч
10 улс

(2015 онд хайлсан ган сая тн)

1.БНХАУ	803.83
2.Япон	105.15
3.Энэтхэг	89.58
4.АНУ	78.92
5.ОХУ	71.11
6.БНСУ	69.73
7.ХБНГУ	42.68
8.Бразиль	33.25
9.Турк	31.52
10.Украйн	22.93

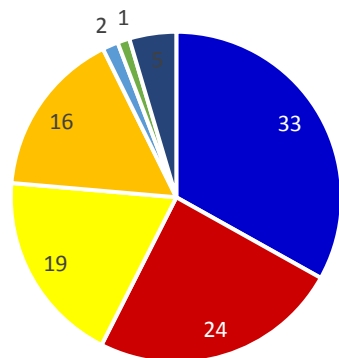
Автомашины үйлдвэрлэлээр
тэргүүлэгч 10 улс

/2015 онд үйлдвэрлэсэн машин сая ш

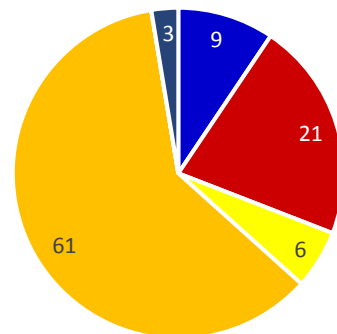
1. БНХУ	24.5
2. АНУ	12.1
3. Япон	9.3
4. ХБНГУ	6.0
5. БНСУ	4.5
6. Энэтхэг	4.1
7. Мексик	3.6
8. Испани	2.7
9. Бразиль	2.4
10. Канад	2.3

Өмнөд Солонгосын хөлөг онгоцны үйлдвэрлэл

Market share

Share of new orders

■ Korea ■ China ■ Japan ■ EU ■ Brazil ■ USA ■ ROW

■ Korea ■ China ■ Japan ■ EU ■ Brazil ■ USA ■ ROW

Top 10 shipbuilders of the world

1. **Hyundai Heavy Industry – Ulsan, South Korea**
2. **Daewoo Shipbuilding – Okpo, South Korea**
3. **Samsung Heavy Industry – Geoje, South Korea**
4. **Hyundai Samho – Samho, South Korea**
5. **Mitsubishi Heavy Industry – Nagasaki, Japan**
6. **Tsuneishi shipbuilding – Numakuma, Japan**
7. **Oshima Shipbuilding – Oshima, Japan**
8. **Hyundai Mipo – Ulsan, South Korea**
9. **Imabari Shipbuilding – Marugame, Japan**
10. **Shanghai Waigaoqiao – Shanghai, China**

	Hyundai Heavy Industry	Daewoo Shipbuilding & Marine Engineering	Samsung Heavy Industries	Hyundai Samho	Hyundai Mipo
Revenue /billion US\$ in 2015	39.33	12.76	8.58	3.95	1.63
Operating income /billion US\$ in 2015	1.31	2.50	1.25	0.50	0.11
Net income /billion US\$ in 2015	1.16	2.72	1.06	0.47	0.10
Total assets /billion US\$ in 2015	12.76	16.21	14.8	6.3	4.7
Total equity /million US\$ in 2015		635	3600		1200
Number of employees	25,093	13,458	12,481	11,000	3,593

Source: Shipbuilding Market Monitoring Report 1H 2016 (№ 41 –October 2016)

Экспортын гол нэрийн бүтээгдэхүүн

• Электроникс	138.4
• Тээврийн хэрэгсэл	69.1
• Тоног төхөөрөмж	62.1
• Хөлөг онгоц	38.4
• Хуванцар эдлэл	28.2
• Оптик	32.5
• Эрдэс түлш	33.2
• Ган, төмөр	20.1
• Органик химийн бүтээгдэхүүн	18.2
• Ган, төмөр эдлэл	11.2
• Каучук	6.8
• Гоо сайхны бүтээгдэхүүн	2.9
• Үнэт металл, гоёлын зүйлс	3.3
• Зэс, түүгээр хийсэн эдлэл	4.2
• Органик бус химийн бодис	3.5
• Хувцас хунар	3.5
• Төрөл бүрийн химийн бодис	3.3
• Нэхмэл, сүлжмэл	3.2
• Цаас, цаасан бүтээгдэхүүн	2.8
• Хөнгөн цагаан, түүгээр хийсэн эдлэл	2.9
• Эмийн бүтээгдэхүүн	1.9

Импортын гол нэрийн бүтээгдэхүүн

• Эрдэс түлш	103.4
• Үйлдвэрлэлийн цахилгаан машин, тоног төхөөрөмж	77.8
• Тоног төхөөрөмж	46.5
• Оптик	18.1
• Ган ба төмөр	15.4
• Тээврийн хэрэгсэл	15.0
• Хүдэр баяжмал	12.1
• Органик химийн бүтээгдэхүүн	12.0
• Хуванцар	9.9
• Төрөл бүрийн химийн бүтээгдэхүүн	6.5
• Ган, төмөр эдлэл	8.0
• Хөнгөн цагаан	6.0
• Органик бус химийн бодис	5.8
• Нэхмэл сүлжмэл	5.5
• Зэс, түүгээр хийсэн эдлэл	5.5
• Эмийн бүтээгдэхүүн	4.8
• Нисэх онгоц	3.7
• Далайн бүтээгдэхүүн	3.7
• Мах, махан бүтээгдэхүүн	3.7
• Үр тариа	3.7
• Үнэт металл, гоёлын зүйлс	3.5

Худалдааны боломж

RCI Revealed comparative advantage index

$$RCA_{i,j} = RXA_{i,j} = (x_{i,j}/X_{i,t}) / (x_{w,t}/X_{w,t})$$

Competitive advantage of main export commodities – log (RCA)

Export commodities	Log RCA	Export commodities	Log RCA
Fine or coarse animal hair, neither carded nor combed	3.37	Semi-manufactured gold	0.69
Fluorite ore	2.64	Tanned or crust hides and skins of bovine	0.68
Tungsten ore	2.36	Woven fabrics of carded wool or of carded fine animal hair	0.63
Copper ore	2.23	Copper refined	0.63
Tanned or crust skins of sheep or lambs	1.96	Other nuts	0.48
Tanned or crust hides and skins of goats or kids	1.87	Crude oil	0.24
Cashmere carded and combed	1.87	Raw hides and skins of bovine	0.06
Zink ore	1.65	Live animals	-0.24
Molybdenum ore	1.62	Woven fabrics of combed wool or of combed fine animal hair	0.31
Coal	1.40	Carpets and other textile floor coverings	-0.32
Horse mane and tail hair	1.40	Clothing	-0.40
Silver ore	1.18	Textile	-0.51
Wool, neither carded nor combed	1.10	Other made-up textile articles	-1.16
Iron ore	1.07	Meat and edible meat offal	-2.04
Guts, bladders and stomachs of animals	0.86		

Монгол улсын аж үйлдвэрийн кластерууд

Agriculture based clusters			Construction cluster
Industry cluster of foods	Industrial cluster of leather and fur skin	Textile cluster	Production of brick, cement and lime
Meat processing, meat preparation	Tannery factory	Cashmere and wool processing	Production of construction concrete
<i>Dairy production</i>	Leather processing	Yarn production	<i>Production of armature</i>
Flour and milling	Leather apparels and articles	Textile and woven	Construction
Preparation of cereals and flour	Fur skin apparels and articles	Carpet	Architecture
Beverage	<i>Boot production</i>		Wood and wooden products' cluster
Vegetable preparation			Logging
	<i>Transportation, storage, whole sale, retailing and exportation</i>		Wood processing
	Live stock, crops and fodder preparation		Falsework
Mining based clusters			<i>Furniture</i>
Minerals cluster	Coal cluster	Oil cluster	<i>Wooden articles, souvenirs</i>
Geological investigation and drilling	Geological investigation, drilling	Geological investigation	Health cluster
Metal mining: copper, gold, silver, zinc, molybdenum, tungsten, iron, fluorite etc.	Coal mining	Drilling wells	Medical treatment, diagnoses & emergency service
Ore processing: copper, molybdenum, silver, zinc, tungsten, fluorite	<i>Coal preparation, coal coking</i>	Oil extraction	Social health service
<i>Refinery: copper, gold, silver</i>	<i>Thermal energy production & distribution</i>	<i>Petrochemical industry</i>	Production and supply of medicine
Juvelery	Steam, heat production and supply		Health equipment, service
<i>Iron and steel industry</i>			Hospitals' food service
	<i>Transportation, storage and exportation</i>		
Tourism and hospitality cluster	Financial cluster	IT cluster	Educational cluster
Infrastructure	Commercial banks	Internet providers	Universities, colleges and schools
Hotels, restaurants	Insurance	Mobile communication	Facilities and services
Museum, exhibitions	Non banking financial organization	Information and communication	Dormitory
Theatre, entertainment	Stock and commodity exchanges	TV and radio	Foods and services, book stores
Tourist camps	Real estate business	Websites	Printing and publishing
Tour operators	E-commerce	Meteorology	

ДүГНЭЛТ

- Монгол, БНСУ нь эдийн засгийн бүтцийн хувьд зах зээлд өрсөлдөгч бус харин харилцан бие биенийгээ нөхөж хөгжих боломжтой улс орнууд
- Цөөн улс орон, зах зээлээс хараат байдлыг бууруулах
- Тээврийн өртөг зардлыг бууруулах, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх
- Хөрөнгө оруулалтын шинжтэй хэлэлцээр
- ЧХХ-ийн хүрээнд хамтын ажиллагааны тогтвортой бүтцийг бий болгох

Анхаарал хандуулсанд
баярлалаа

batnasan@num.edu.mn